

γον δὲν βλέπω ὅπῃ αἱ διάλεκτοι τῶν Ἐπισημῶν
 νὰ ἔχον κἀνένα ὑπερτέρημα. Ἐχον τὰ ἴδια ἔλατ-
 τώματα ὅπῃ καὶ ἄλλαι, καὶ μεγαλύτερα ἀκόμι. Τὰς
 ὁμιλῶν συχνότατα καὶ αὐτὰς χωρὶς νὰ λέγουν τί-
 ποτες, μάλιστα συχνὰ δὲν τὰς ὁμιλῶν, παρὰ διὰ
 νὰ εἰπῶν ἀτοπίας. Καὶ ἐν γένει, δὲν φαίνεται ὅτι
 τὰς ὁμιλῶν διὰ νὰ καταλαμβάνονται.

Αἱ πρῶται χυδαῖκαὶ γλῶσσαι ἐσάθη-
 σαν αἰ οἰκειότεραι εἰς τὸν συλλο-
 γισμόν.

γ'. Εἰκάζω ὅτι αἱ πρῶται χυδαῖκαὶ γλῶσ-
 σαι ἐσάθησαν οἰκειότεραι εἰς τὸν συλλογισμόν. Ἐ-
 πειδὴ ἡ φύσις ὅπῃ ἦταν πρόεδρος εἰς τὸν σχημα-
 τισμόντες, εἶχε κἀν ἀρχίσῃ καλά. Ἡ γένεσις
 τῶν ιδεῶν καὶ τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς ἔπρεπε νὰ
 εἶναι αἰσθητὴ εἰς αὐτὰς τὰς γλώσσας, εἰς τὰς ὁ-
 ποίας ἡ πρώτη ἐκδοχὴ μιᾶς λέξεως ἦταν γνωσὴ,
 καὶ ἡ ἀναλογία ἔδιδεν ὅλας τὰς ἄλλας. Ἐξαναεύ-
 ρισκαν εἰς τὰς λέξεις, ιδέας ὅπῃ ἔφευγαν τὰς αἰ-
 σθήσεις, τὰ ὀνόματα μάλιστα τῶν αἰσθητῶν ιδεῶν,
 ὅθεν αὐταὶ ἔρχονται· καὶ, ἀντὶς νὰ τὰ βλέπουν ὡς
 ὀνόματα κύρια αὐτῶν τῶν ιδεῶν, τὰ ἔβλεπαν ὡς
 ἐκφράσεις μεταφορικὰς ὅπῃ ἤθελαν δείχνῃ τὴν
 ἀρχήντες. Τότε, λόγῳ χάριν, δὲν ἐζήτην ἂν τὸ
 ὑπόσασις σημαίνῃ ἄλλο τίποτες καὶ ὄχι ἐκεῖ-
 νο ὅπῃ εἶναι ὑποκάτω· ἂν τὸ σοχασμὸς
 σημαίνει ἄλλο τίποτες, παρὰ κινάζω, προσέ-

χω, συγκρίνω. Ἐνὶ λόγῳ, δὲν ἐφαντάζονταν νὰ κάμνεν ζητήματα ὅπῃ κάμνεν τὴν σήμερον οἱ μεταφυσικοί. Αἱ γλῶσσαι ὅπῃ ἀποκρίνονταν προτιότερα εἰς ὅλα, δὲν ἐσυγχωρῶσαν νὰ τὰ κάμνεν, καὶ δὲν εἶχαν ἀκόμι τελείως κακὴν μεταφυσικὴν.

Ἡ καλὴ Μεταφυσικὴ ἄρχισε πρὸ τῶν γλωσσῶν, καὶ εἰς αὐτὴν εἶναι ὅπῃ αἱ γλῶσσαι χρεωσθῆν κάθετι καλλίτερον ὅπῃ ἔχεν. Μὰ αὐτὴ ἡ μεταφυσικὴ ἦταν τότε ὀλιγώτερον μία ἐπισήμη, παρά μία φυσικὴ κλίσις. Ἡ φύσις ἦταν ὅπῃ ὠδηγῶσε τὴν ἀνθρώπου χωρὶς νὰ τὸ ἤξεύρην, καὶ ἡ μεταφυσικὴ δὲν ἐγένεν ἐπισήμη, παρά ὅταν ἔπαυσε ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι καλή.

Οἱ φιλόσοφοι εἶναι μάλις ὅπῃ ἔβαλαν τὴν ἀταξίαν εἰς τὴν γλῶσσαν.

δ. Μία γλῶσσα ἤθελεν ὑπερτερῆ πολλὰ, ἂν ὁ λαὸς ὅπῃ τὴν εἶχε κάμη, ἐκαλλιεργῶσε τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπισήμας χωρὶς νὰ δανειωθῆ τίποτες ἀπὸ κανέναν ἄλλον. Ἐπειδὴ ἡ ἀναλογία εἰς αὐτὴν τὴν γλῶσσαν ἤθελε δείχνη αἰσθητῶς τὴν πρόοδον τῶν γνώσεων, καὶ δὲν ἤθελεν ἔχει χρεῖαν νὰ ζητῆν τὴν ἰσορίαν ἀλλῶ. Αὐτὴ ἡ γλῶσσα ἤθελεν εἶναι τῷ ὄντι σοφὴ, καὶ ἤθελεν εἶναι σοφὴ, μόνη. Μὰ ὅταν αἱ γλῶσσαι εἶναι μαζώματα ἀπὸ πολλὰς ξένων ἢ μίᾳ μὲ τὴν ἄλλην, συγχέου κάθετι. Ἡ ἀναλογία δὲν ἔμπορεῖ πλέον νὰ κάμη νὰ σοχαθῆ τινὰς εἰς τὰς διαφόρους ἐκδοχὰς τῶν

λέξεων, τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν γένεσιν τῶν γνώσεων, δὲν ἠμποροῦμεν πλέον νὰ βάλωμεν σωστότητα εἰς τὰς λόγους μας, δὲν φροντίζομεν δι' αὐτὸ, κάμνομεν ζητήματα καθὼς τύχη, ἀποκρίνομάσθε εἰς αὐτὰ παρομοίως, καταχρῶμασθε συνεχῶς τὰς λέξεις, καὶ δὲν εἶναι τελείως δόξα ἀλλόκοτος, ὅπῃ νὰ μὴν εὐρίσκη Φατριώτας.

Οἱ Φιλόσοφοι εἶναι ὅπῃ ἔφερον τὰ πράγματα εἰς τὴν ἀταξίαν. Ὡμίλησαν τὸσον περισσότερον κακῶς, ὅσον περισσότερον ἠθέλησαν γὰρ ὁμιλήσεν διὰ ὅλα· καὶ τὸσον περισσότερον κακὰ ὠμίλησαν, ὡσεὶ ὅπῃ, ὅταν τὰς ἀκολοῦσθε νὰ σοχαζῶνται καθὼς ὅλος ὁ κόσμος, κάσθε ἕνας ἀπὸ αὐτὰς ἠθέλε νὰ φαίνεται ὅτι ἔχει ἕναν τρόπον τῷ σοχαζέσθαι ὅπῃ δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἀνήκη εἰς ἄλλον, παρά εἰς τῷ λόγῳ τῷ. Οὔντες λεπτινοὶ, παρὰ ξενοὶ καὶ ὀπτασιώδεις ἀκατάληπτοι, συχνὰ ἐφαινοῦνται ὅτι φοβῶνται μήπως δὲν εἶναι ἀρκετὰ σκοτεινοὶ, καὶ ἐπάσχισαν νὰ σκεπάζον μὲ ἕνα κάλυμμα τὰς ἀληθινὰς ἢ ψευδῆς γνώσεις τῶν. Οὔτω λοιπὸν ἡ γλῶσσα τῆς φιλοσοφίας δὲν ἐξῆδη εἰς πολλὰς αἰῶνας, παρά μία βαρβαρότης.

Τέλος αὐτὴν τὴν βαρβαρότητα τὴν ἐξώρισαν ἀπὸ τὰς ἐπισήμας. Τὴν ἐξῆρισαν λέγω, μὰ δὲ ἐξωρίσθη καὶ μόνητης. Ζητεῖ εἰς αὐτὰς πάντοτε ἕνα καταφύγιον, κρυμμένη ὑπὸ κάτῳ εἰς ἄλλας μορφὰς, καὶ οἱ καλλίτεροι νόες δυσκολεύονται πολλὰ νὰ τῆς κλείσῃν κάσθε εἰσοδόν. Πλὴν τέλους, αἱ ἐπι-

εἶμαι ἕκαμαν προόδους, ἐπειδὴ οἱ φιλόσοφοι ἐπαρα-
 τήρησαν καλλίτερα, καὶ ἔβαλαν εἰς τὴν ὁμιλίαν τὴν
 τὴν σωστότητα καὶ τὴν ἀκρίβειαν ὡς εἶχαν βάλῃ εἰς
 τὰς παρατηρήσεις τας. Ἐδιώρθωσαν λοιπὸν τὴν
 γλῶσσαν τὴν εἰς πολλὰ καὶ ἐσυλλογίσθησαν καλλι-
 τερα. Οὕτω λοιπὸν ἡ τέχνη τῆ συλλογίζεσθαι
 ἀκολούθησεν ὅλας τὰς ἀλλαγὰς τῆς γλώσσης,
 τὸ ὅποιον ἔπρεπε εὐ ἀκολουθήσῃ. (Ὁδὸς σπευδῆς,
 παλαιὰ ἱστορία Βιβλ. 3. Κεφ. 26. Νεωτερικὴ ἱστο-
 ρία Βιβλ. 8 καὶ 9. Κεφ. 8 καὶ 9 καὶ τὰ ἐφεξῆς. καὶ
 τὸ ἑξάτον Βιβλίον.)

Κ Ε Φ Α Λ Λ Ι Ο Ν . Ε΄.

ΘΕΩΡΙΑΙ ΕΉΑΝΩ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΨΗ-
 ΡΗΜΕΝΑΣ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΑΣ ΙΔΕΑΣ,
 Ἡ ΠΩΣ Η ΤΕΚΝΗ ΤΟΥΤ ΣΤΑΛΟΓΙ-
 ΖΕΣΘΑΙ ΚΑΤΑΝΤΑ, ΕΙΣ ΜΙΑΝ
 ΓΛΩΣΣΑΝ ΚΑΛΟΦΚΙΑΣΜΕ-
 ΝΗΝ.

Αἱ ἀφηρημέναι καὶ γενικαὶ ἰδέαι δὲν
 εἶναι, παρὰ ὀνομασίαι.

α΄. Αἱ γενικαὶ ἰδέαι τῶν ὁποίων ἐξηγήσαμεν
 τὸ πῶς γίνονται, κάμνουν μέρος τῆς ὀλικῆς ἰδέας τῆς

Ε. Δ. ΤΗΣ Κ. Τ. Π.
 ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

κάθε ἑνὸς ἀπὸ τὰ ἄτομα εἰς τὰ ὅποια ἀνήκειν, καὶ τὰς θεωρῶν δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν ὡς ἄλλας τόσας ἰδέας μερικὰς. Ἡ ἰδέα τῆ ἀνθρώπου λόγῳ χάριν, εἶναι μέρος τῶν ὀλικῶν ἰδεῶν τῆ Πέτρος, τῆ Παῦλος, ἐπειδὴ τὴν εὐρίσκωμεν ἐξ ἴσου εἰς τὸν Πέτρου καὶ εἰς τὸν Παῦλον. (1)

Δὲν εἶναι τελείως ἀνθρώπος ἐν γένει. Αὐτὴ ἡ ἰδέα ἢ μερική δὲν ἔχει λοιπὸν πραγματικότητα ἔξω ἀπὸ ἡμᾶς. ἔχει ὅμως μίαν μέσα εἰς τὸν νῦν μας, ὅπερ ὑπάρχει ξεχωριστὰ ἀπὸ τὰς ὀλικὰς ἢ ἀτομικὰς ἰδέας τῶν ὁποίων εἶναι μέρος.

Δὲν ἔχει μίαν πραγματικότητα μέσα εἰς τὸν νῦν μας, παρὰ μὲ τὸ νὰ τὴν θεωρῶμεν ὡς ξεχωρισμένην

(1) Ὁ περιορισμὸς τῆ νοῦς μας εἶναι ὅπερ καταστῆναι τὰ καθόλας καὶ γενικὰς ἰδέας, ἀναγκαῖα. Ὁ Θεὸς δὲν ἔχει καθόλας χρεῖαν αὐτῶν· ἐπειδὴ ἡ ἀπειρος αὐτῆ γνώσις περιλαμβάνει ὅλα τὰ ἄτομα, καὶ τὸν εἶναι ἐξ ἴσου εὐκροῦν νὰ σοχάζεται εἰς ὅλα ἐν ταύτῳ καὶ εἰς κάθε ἕνα ξεχωριστὰ. Ἡ μῶν ὅμως ἡ ἰκανότης τῆ νοῦς ἀποπληροῦται, ὅχι μόνου ὅταν σοχάζομασθε εἰς ἕνα ὑποκειμένον, ἀλλὰ καὶ ὅταν δὲν θεωρῶμεν αὐτῆ, εἴμῃ ἕνα μόνου μέρος. Ὁ δὲν εἴμασθε ἀναγκασμένοι ὅταν θέλωμεν νὰ βάνωμεν τάξιν εἰς τῆς σοχασμῆς μας, νὰ διανέμομεν τὰ πράγματα εἰς διαφορὰς συμμορίας. (ὁ Συγγραφεύς. Τέχνη τῆ σοχάζεσθαι.)

Ἡ ἀπειρος τελειότης τῆ ἀνετάτη ὄντος ἀποβάλλει ἀναγκαῖως ἀπὸ αὐτὸ κάθε ἀλληλοδιαδοχὴν ἰδεῶν. Ὅτω λοιπὸν ἡ ἔσῃα τῆ Θεῶ εἶναι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν μία ἐντελής ἰδέα εἰς τὴν ὁποίαν βλέπει καὶ θέλει κάθε τε εἰς τὴν ἰδίαν στιγμήν.

ἀπὸ κάθε ἀτομικῆν ἰδέαν, καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὴν ὀνομάζομεν ἀφηρημένην· ἐπειδὴ ἀφηρημένον δὲν σημαίνει ἄλλο τίποτε, εἰμὴ παρμένον, ἀποχωρισμένον.

Ὅλαι λοιπὸν αἱ γενικαὶ ἰδέαι εἶναι ἄλλαι τόσαι ἰδέαι ἀφηρημένα, καὶ βλέπεις ὅτι δὲν τὰς κάμνομεν ἀλλέως, παρά πέρνοντες ἀπὸ κάθε ἰδέαν ἀτομικῆν ἐκεῖνο ὅπῃ ἀνήκει εἰς ὅλας.

Μὰ τί εἶναι καθ' αὐτὸ ἡ πραγματικότης ὅπῃ μία γενικὴ καὶ ἀφηρημένη ἰδέα ἔχει εἰς τὸν νῦν μας; Δὲν εἶναι, εἰμὴ ἓνα ὄνομα, ἢ, ἂν εἶναι ἄλλο τίποτε, καὶ παύει ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι γενικὴ καὶ ἀφηρημένη.

Ὅταν παραδείγματος χάριν, σοχάζωμαι ἄνθρωπον, ἢ μπορῶ νὰ μὴν θεωρῶ εἰς αὐτὴν τὴν λέξιν, εἰμὴ μιαν ὀνομασίαν κοινήν. Καὶ ἔτι εἶναι πολλὰ ἑναργῆς ὅτι ἡ ἰδέα μας εἶναι κατά τινα τρόπον περιγεγραμμένη μέσα εἰς αὐτὸ τὸ ὄνομα, ὅτι δὲν ἐκτείνεται εἰς τίποτε περισσότερον, καὶ ἀκολουθεῖ δὲ εἶναι, παρά εἰς αὐτὸ τὸ ἴδιον ὄνομα.

Ἀντὶ ἐναντίας, σοχαζόμενος ἄνθρωπον, θεωρῶ εἰς αὐτὴν τὴν λέξιν κάτι τι περισσότερον καὶ ὅχι μιαν ἀπλὴν ὀνομασίαν, αὐτὸ ἀκολουθεῖ, μὲ τὸ νὰ παραστήνῃ τῷ ὄντι ἓναν ἄνθρωπον, καὶ ἓνας ἄνθρωπος εἰς τὸ νῦν μας καθὼς καὶ εἰς τὴν φύσιν, δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ἀφηρημένος καὶ γενικὸς ἄνθρωπος.

Αἱ ἀφηρημέναι ἰδέαι δὲν εἶναι ἄρα, παρά ὀνομασίαι. Ἄν πως ἄλλο ἠθέλαμεν γὰ ὑποθε-

σωμεν ἄλλο τίποτες, ἠθέλαμεν ὁμοιάζει με ἕναν ζωγράφον ὅπως ἠθέλεν ἐπιμένη με ἰχυρογνωμοσύνην εἰς τὸ νὰ θέλῃ νὰ ζωγραφίσῃ τὸν καθόλου ἄνθρωπον, τὸν ἀφηρημένον, καὶ με ὅλον τῆτο δὲν ἠθέλε ζωγραφίσῃ, εἰμὴ ἄτομα.

Ἀκολούθως ἡ τέχνη τῆ συλλογίσεως καταταγῆ εἰς μίαν γλῶσσαν καλοφκιασμένην.

Β. Αὐτὴ ἡ παρατήρησις ἐπάνω εἰς τὰς γενικάς καὶ ἀφηρημένας ἰδέας ἀποδείχνει ὅτι ἡ σαφήνεια τῆς καὶ ἡ σωστότης τῆς κρέμεται μόνον ἀπὸ τῆ τάξιν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκάμαμεν τὰς ὀνομασίας τῶν συμμοριῶν, καὶ ἀκολούθως ὅτι, διὰ νὰ προσδιωρήσωμεν αὐτὰ τὰ εἶδη τῶν ἰδεῶν, δὲν εἶναι, παρὰ ἕνα τρόπος, ὁ ὁποῖος εἶναι νὰ φκιάσωμεν καλὰ τὴν γλῶσσαν.

Αὐτὴ ἡ παρατήρησις ἐπικυρώνει ἐκεῖνο ὅπως ἀποδείξαμεν, πόσον αἱ λέξεις μᾶς εἶναι ἀναγκαῖαι· ἐπειδὴ, ἂν δὲν εἶχαμεν τελείως ὀνομασία, δὲν ἠθέλαμεν ἔχει τελείως ἀφηρημένας ἰδέας. ἂν δὲν εἶχαμεν τελείως ἀφηρημένας ἰδέας, δὲ ἠθέλαμεν ἔχει τελείως μῆτε γένη, μῆτε εἶδη, ἂν δὲν εἶχαμεν μῆτε γένη μῆτε εἶδη δὲν ἠθέλαμεν ἠμπορῆ νὰ συλλογίζωμάωτε εἰς τίποτες. λοιπὸν, ἂν δὲν συλλογίζωμάωτε, παρὰ με τὴν βοήθειαν αὐτῶν τῶν ὀνομασιῶν, εἶναι μία νέα ἀπόδειξις ὅτι ἡμεῖς δὲν συλλογίζωμάωτε καλὰ ἢ κακὰ, παρὰ με τὸ

να είναι ἡ γλῶσσα μας καλοφκασμένη ἢ κακοφκασμένη. Ἡ ἀνάλυσις ἄρα δὲν θὰ μᾶς μάθῃ νὰ συλλογίζωμάωθε, παρά ὅσον μαθαίνωντάς μας νὰ προσδιορίζωμεν τὰς γενικὰς ἢ ἀφηρημένας ιδέας, θὲ νὰ μᾶς μάθῃ νὰ κάμωμεν καλά τὴν γλῶσσαν, ἢ ὅλη ἡ τέχνη τῆ συλλογίζεσθαι καταντᾶ εἰς τὴν τέχνην τῆ νὰ ὁμιλῇ τινὰς καλά.

Τὸ νὰ ὁμιλῇ τινὰς, τὸ νὰ συλλογίζεται, τὸ νὰ κάμνῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τὰς ιδέας γενικὰς ἢ ἀφηρημένας, εἶναι ἄρα καθ' αὐτὸ τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἢ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια ὅπῃ εἶναι ἀπλή, ἢμπορεῖ νὰ περάσῃ ὡς μία εὐρεσις. Βέβαια δὲν τὸ ἐσοχάσθησαν, ἢ φαίνεται μὲ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ὁμιλεῖν, ἢ συλλογίζονται, φαίνεται ἀπὸ τὴν κατάχρησιν ὅπῃ κάμνουν τῶν γενικῶν ιδεῶν, φαίνεται τέλος ἀπὸ τὰς δυσκολίας ὅπῃ νομίζον ὅτι εὐρίσκον εἰς τὸ νὰ συλλάβον ιδέας ἀφηρημένας, ἐκεῖνοι ὅπῃ εὐρίσκον τόσον ὀλίγας εἰς τὰ νὰ ὁμιλῶν.

Ἡ τέχνη τῆ συλλογίζεσθαι δὲν καταντᾶ εἰς μίαν γλῶσσαν καλοφκασμένην, παρά ἐπειδὴ ἢ εἰς τὰς ιδέας μας τάξις δὲν εἶναι ἢ αὐτὴ ἡ ἴδια, παρά ἢ ὑποταγὴ ὅπῃ εἶναι ἀναμεταξὺ εἰς τὰ δεδαμένα ὀνόματα εἰς τὰ γένη ἢ εἰς τὰ εἶδη. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχομεν νέας ιδέας, παρά μὲ τὸ νὰ κάμνομεν νέας συμφορίας, εἶναι ἐναργὲς ὅτι δὲν θὰ προσδιορίσωμεν τὰς ιδέας, εἰμὴ ὅσον θὰ προσδιορίσωμεν ἢ τὰς συμφορίας. Τότε θὰ συλλογιωθῶμεν καλά, ἐπειδὴ ἢ ἀναλογία θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς

τάς κρίσεις μας καθὼς καὶ εἰς τὴν κατανόησιν τῶν λέξεων.

Αὕτη ἡ ἀλήθεια ἂν γνωρισθῆ καλὰ,
 θὰ μᾶς φυλάξῃ ἀπὸ πολλὰ λάθη.

γ'. Πεισμένοι ὅτι αἱ συμμορίαὶ δὲν εἶναι, εἰμὴ ὀνομασῖαι, δὲν θὰ φαντασῶμεν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὑπάρχουν εἰς τὴν φύσιν γένη καὶ εἶδη, καὶ δὲν θὰ ἰδῶμεν εἰς αὐτάς τὰς λέξεις γένη καὶ εἶδη, εἰμὴ ἓναν πρόπον τῆ νὰ βάλωμεν εἰς συμμορίας τὰ πράγματα κατὰ τὰς σχέσεις ὅπῃ ἔχουν πρὸς ἡμᾶς καὶ τὸ ἓνα πρὸς τὸ ἄλλο. Θὰ γνωρίσωμεν ὅτι δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ξεσκεπάσωμεν, εἰμὴ αὐτάς τὰς σχέσεις, καὶ δὲν θὰ πιθεύσωμεν ὅτι ἠμποροῦμεν νὰ εἰπῶμεν ἐκεῖνο ὅπῃ αὐτὰ εἶναι. Θὰ ἀποφύγωμεν ἀκολούθως πολλὰ λάθη.

Ἄν σημειώνωμεν ὅτι αὐταὶ αἱ συμμορίαὶ δὲν μᾶς εἶναι ἀναγκαῖαι, παρὰ μὲ τὸ νὰ ἔχωμεν χρειαν ὅπῃ, διὰ νὰ κάμωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας εὐκριθεῖς ἰδέας, νὰ ξεσυνθέτωμεν τὰ ὑποκείμενα ὅπῃ θέλομεν νὰ σκεδάσωμεν, θὰ γνωρίσωμεν ὅχι μόνον τὰς ἄκρας τῆ νοῦς μας, ἀλλὰ θὰ ἰδῶμεν ἀκόμη καὶ εἶναι τὰ σύνορά τῃ καὶ δὲν θὰ φροντίσωμεν νὰ τὰ ὑπερπηδήσωμεν. Δὲν θὰ χάνωμεν μέσα εἰς μάταια ζητήματα. Ἄντις νὰ ζητῶμεν ἐκεῖνο ὅπῃ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ εὕρωμεν, θὰ εὕρωμεν τὰ ἐφικτὰ εἰς ἡμᾶς. Δὲν θὰ χρειαθῆ δι' αὐτὸ, παρὰ νὰ κάμωμεν ἀκριβεῖς ἰδέας εἰς τὸν ἑαυτὸν μας. Αὐτὸ

Ἐὰν τὸ ἠξεύρωμεν πάντοτε, ὅταν Ἐὰν ἠξεύρωμεν νὰ μεταχειριζώμεν λέξεις.

Λοιπὸν, Ἐὰν ἠξεύρωμεν νὰ μεταχειριζώμεν λέξεις, ὅταν, ἀντὶς νὰ ζητῶμεν ἑσίας ὅπῃ δὲν ἠμ-
πορέσαμεν νὰ βάλωμεν εἰς αὐτὰ, δὲν Ἐὰν ζητῶ-
μεν, παρὰ ἐκεῖνο ὅπῃ ἐβάλαμεν, τὰς ἁέσεις λέ-
γων τῶν πραγμάτων πρὸς ἡμᾶς, καὶ τὰς ἁέσεις ὅπῃ
ἔχον ἀναμεταξύτες.

Ὅταν ἠξεύρωμεν νὰ τὰς μεταχειριζώμεν, ὅταν, θεωρῶντές τας ὡς πρὸς τὸν περιορισμὸν τῆ νοός μας, δὲν Ἐὰν τὰς κιτάξωμεν, εἰμὴ ὡς ἓνα μέσον τῆ ἁ-
ποίᾳ ἔχομεν χρεῖαν διὰ νὰ σοχάζωμάσθε. Τότε Ἐὰν νὰ αἰσθανθῶμεν ὅτι ἡ μεγαλητέρα ἀναλογία χρεω-
σεῖ νὰ προσδιορίσῃ τὴν ἐκλογὴν τῆς, ὅτι αὐτὴ πρέ-
πει νὰ προσδιορίσῃ ὅλας τὰς ἐκδοχὰς, καὶ ἠξέλα-
μεν περιορίσῃ βέβαια ἐξ ἀνάγκης τὸν ἀριθμὸν τῶν
λέξεων εἰς τὸν ἀριθμὸν ὅπῃ ἠξέλαμεν ἔχει χρεῖ-
αν. Δὲν ἠξέλαμεν περιπλανᾶσθαι πλέον ἀναμε-
ταξὺ εἰς διασολὰς φρέδας, εἰς διαιρέσεις, εἰς ὑπο-
διαιρέσεις χωρὶς τέλος, καὶ εἰς λέξεις ξένας ὅπῃ γί-
νονται βάρβαροι εἰς τὴν γλῶσσαν μας.

Τέλος, Ἐὰν ἠξεύρωμεν νὰ μεταχειριζώμεν λέ-
ξεις, ὅταν ἡ ἀνάλυσις Ἐὰν μᾶς κάμῃ νὰ ἀποκτήσω-
μεν τὴν ἔξω εἶς νὰ ζητῶμεν τὴν πρώτην ἐκδοχὴν
εἰς τὴν πρώτην τῆς χρήσιν, καὶ ὅλας τὰς ἄλλας εἰς
τὴν ἀναλογίαν.

Ἡ ἀνάλυσις εἶναι ὅπῃ κάμνει τὰς γλώσσας καὶ δημιουργεῖ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπισήμας.

δ. Εἰς αὐτὴν τὴν ἀνάλυσιν μόνην εἶναι ὅπῃ χρεώσθμεν τὴν δύναμιν τῆ νὰ ἀφαιρῶμεν (1) καὶ τῆ νὰ καθολικεύωμεν. Κάμνει ἄρα τὰς γλώσσας, μᾶς δίδει ἄρα ἰδέας ἀκριβεῖς ὄλων τῶν εἰδῶν. Ἐνὶ λόγῳ, δι' αὐτῆς εἶναι ὅπῃ γινομάσθε ἀξιοὶ νὰ δημιουργήσωμεν τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπισήμας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, αὐτὴ εἶναι ὅπῃ τὰς ἐδημιούργησεν. Αὐτὴ ἔκαμεν ὅλας τὰς εὐρέσεις, καὶ ἡμεῖς τὴν ἀκολουθήσαμεν μόνον. Ἡ Φαντασίη εἰς τὴν ὁποίαν ἀπονέμην ὅλα τὰ προτερήματα, δὲν ἤθελέν εἶναι τίποτες χωρὶς τὴν ἀνάλυσιν.

Δὲν ἤθελεν εἶναι τίποτες! ἀπατῶμαι. Ἡθελεν εἶναι μία πηγὴ δοξῶν, προλήψεων, λαθῶν, καὶ δὲν ἤθέλαμεν κάμνη, εἰμὴ ὄνειρα ἀλλόκατα, ἀν ἡ ἀνάλυσις δὲν τὴν ἐκανόνιζεν ἐνίοτε. Τῷ ὄντι οἱ

---

(1) Ἐπειδὴ ἀφαιρῶντες, θεὸν κάμνομεν ἄλλο, παρὰ ἀναλύομεν. Ὅταν βλέπω, λόγῳ χάριν, ἓνα πρᾶγμα πρῶτην φοράν, παρευδύς, διὰ νὰ τὸ δώσω μίαν ὀνομασίαν, ἀρχίζω νὰ ἀναλύω, θεωρῶ. δηλαδὴ ξεχωρίζω τὰ ἰδιότητες, τὰ χαρακτηριστικά, καὶ βλέπω εἰς ἀνεκφορὰς ὅπῃ ἔχει πρὸς τὰ ἄλλα ὅπῃ ἠξιώσω, ὅ εἰσι, μὴ τίνα κατά τι εἶναι ὅμοιον, καὶ μὴ τίνα κατά τι εἶναι ἀνόμοιον, καὶ ἔτις ὅταν γὰρ αὐτὸ εἰς μίαν συμμορίαν, τὸ ὀνομάζω δηλαδὴ, μέταλλον, ὑδράργυρον, πέτραν, μάρμαρον, δένδρον μελίαν, πόκον, ἑλέϊνον, καὶ τλ.

συγγραφείς ὅπῃ δὲν ἔχον, εἰμὴ τὴν φαντασίαν,
? κάμνυν ἄλλο τίποτες;

Ἡ ὁδὸς ὅπῃ ἡ ἀνάλυσις μᾶς σχεδιάζει εἶναι ση-
μειωμένη ἀπὸ μίαν σειράν παρατηρήσεων καλογενο-
μένων, καὶ περιπατῶμεν εἰς αὐτὴν πάντοτε ἀσφκλῶς,
μὲ τὸ νὰ ἡξεύρωμεν πάντοτε πῶς εἶμασθε, καὶ μὲ τὸ
νὰ βλέπωμεν πάντοτε πῶς πηγαίνομεν. Κατ' ἄλλον
λόγον, ἡ ἀνάλυσις μᾶς βοηθεῖ μὲ κάθε τι ὅπῃ ἡμπο-
ρεῖ νὰ μᾶς εἶναι εἰς βοήθειαν. Οὐδὲ μᾶς ὅπῃ εἶναι
τόσον ἀφενὴς ἀφ' ἑαυτῶν, εὐρίσκει εἰς αὐτὴν μοχ-
λὸς κάθε εἶδος, καὶ παρατηρεῖ τὰ φαινόμενα τῆς φύ-
σεως, κατὰ τινὰ τρόπον μὲ τὴν ἰδίαν εὐκολίαν ὡσάν
νὰ τὰ ἐκάννιζε μόνος τε.

Κατόπιν αὐτῆς πρέπει νὰ ζητῶμεν τὴν
ἀλήθειαν, καὶ ὄχι κατόπιν τῆς φαν-
τασίας.

ε. Μὰ, διὰ καὶ κρίνωμεν καλά διὰ ἐκεῖνο ὅπῃ
τὴν χρεωσῶμεν, πρέπει νὰ τὴν γνωρίζωμεν καλά
ἀλλέως, τὸ ἔργον αὐτῆς δὲ μᾶς φανῆ ἔργον τῆς
φαντασίας. Διὰ τί, ἐπειδὴ αἱ ιδέαι ὅπῃ ὀνομάζομεν
ἀφηρημένας, παύνυν ἀπὸ τὸ νὰ ὑποπίπτουν εἰς τὰς αἰ-
σθήσεις, δὲ νομίσωμεν ὅτι αὐταὶ δὲν ἔρχονται ἀπ'
ἐκεῖ, καὶ, ἐπειδὴ τότε δὲν δὲ ἰδῶμεν ἐκεῖνο ὅπῃ ἔχον
κοινὸν μὲ τὰ αἰσθήματα, δὲ φαντασῶμεν ὅτι αὐταὶ
εἶναι κάτι τι ἄλλο. Προπαρμένοι ἀπὸ αὐτὸ τὸ λά-
θος, δὲ τυφλωθῶμεν ἐπάνω εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς καὶ εἰς
τὴν γένεσίν τῆς, καὶ δὲ μᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ ἰδῶμεν

ἐκεῖνο ὅπῃ αὐταὶ εἶναι, μ' ὅλον τῆτο θὰ πισεύσωμεν ὅτι τὸ βλέπομεν καὶ δὲν θὲ νὰ ἔχωμεν, εἰμὴ ὀπτασίας. Ποτὲ μὲν αἱ ιδέαι θὰ εἶναι ὄντα ὅπῃ ἔχεν ἀφ' ἐαυτῶν τῆς μίαν ὑπαρξιν εἰς τὴν ψυχὴν, ὄντα ἔμφυτα (1), ἢ ὄντα ὅπῃ προσθέτονται ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὸ ἐδικόντης (2), ποτὲ δὲ, θὰ εἶναι ὄντα ὅπῃ

(1) Οἱ Καρτεσιανοὶ δοξάζοντες ὅτι εἶναι ιδέαι ἔμφυτοι, δηλαδὴ ιδέαι ὅπῃ συγγεννῶνται μὲ τὴν ψυχὴν, ἐδόξαζον ἀκολούθως ὅτι αὐταὶ αἱ ιδέαι εἶναι ὄντα ὅπῃ ὑπάρχον χωρὶς νὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὰ ἔξωθεν ὑποκείμενα. Ψευδοπεριπατητικοὶ πρότερον ἐδόξαζαν, ἢ μάλλον εἶπεῖν, ὠνειρεύονταν, ὅτι τὰ καθόλου, αἱ γενικαὶ ιδέαι δηλαδὴ, εἶναι πράγματα. Ἰδὲ πῶς συλλογζόμενος ὁ Καρτέσιος ἐδέχθη τὰς ἐμφύτης ιδέας. „Ἡ ψυχὴ ἐσιωδῶς εἶναι πάντῃ διαφορετικὴ ἀπὸ τὸ σῶμα. Πρέπει ἄρα νὰ ἔχη ιδέας πάντῃ ἀνεξαρτήτης ἀπὸ αὐτὸ. Ἐ"χει ἄρα ιδέας ἐμφύτης.

Ἄν δὲν ἤθελεν εἶναι προκατειλημμένος ἐν γένει κατὰ τῆ ἀριστοτελισμῶ, ἤθελε βέβαια προσέξῃ καλλίτερα καὶ καταπεισθῆ ὅτι, Οὐδὲν ἐν τῷ νῷ ὃ μὴ πρότερον ἐν τῇ αἰσθήσει. Ὁ βαδὺς Γασσένδης ἐπροσφέρθη φιλοσοφικώτερα ἀπὸ τὸν πολυδρῦλλον Καρτέσιον. Ἀπετίναξε καὶ ἔτος τὸν ἀριστοτελισμὸν, ἀλλ' ὡς φιλόσοφος. Ἀπετίναξε τὰ ἀποτινακτέα, καὶ ἐνηγκλίθη τὰ ἀγκαλιζέα. Ὁ Γασσένδης ὁ ὁποῖος ἀνοίξε τὸν δρόμον εἰς τὸν Νεύτωνα καὶ Λοκ, ἔλεγεν, ὅτι ὁ νῆς τῆ ἀνθρώπου ἐρχομένη εἰς τὸν κόσμον, εἶναι ἕνας ξυσός πέναξ εἰς τὸν ὁποῖον τίποτες δὲν εἶναι γραμμένον, τίποτες δὲν εἶναι γλυμμένον.

(2) Ἀπὸ τὴν ἀπλότητα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, ὁ πολὺς Λεϊβνίγιος συμπεραίνει ὅτι κανένα δημικρῶν πρᾶγμα δὲν ἴμπορεῖ νὰ ἔχη καμμίαν ἐνεργεσίαν ἐπάνω τῆς,

δὲν ἔχον τὴν ὑπαρξίντης, παρά εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἡ-

ὅτι ὅλαι αἱ μεταβολαὶ ὅπῃ δοκιμάζει, κρέμονται ἀπὸ μίαν ἐσωτερικὴν ἀρχὴν, καὶ αὐτὴ ἡ ἀρχὴ εἶναι ἡ ἰδία σύ-
 ρασις τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία ἔγινεν εἰς τρόπον ὅπῃ ἔχει
 εἰς τὸν ἑαυτόντης διαφόρους ἀντιλήψεις (ιδέας), ἄλλας
 εὐκρινεῖς, ἄλλας συγκεχυμένας, καὶ ἕναν πολλὰ μεγάλου
 ἀριθμὸν τόσον σκοτεινάς, ὅπῃ μόλις ἡ ψυχὴ τὰς δοκεῖ-
 ται. Ὅτι ὅλαι αὐταὶ αἱ ιδέαι μαζὶ σχηματίζον τὸν πῖνα-
 κα τῆ Παντός, ὅτι κατὰ τὴν διαφορετικὴν ἀναφορὰν τῆς
 κάδε ψυχῆς μετὰ αὐτὸ τὸ Πᾶν, ἢ μετὰ τινὰ μέρη τῆ Παντός,
 ἔχει τὴν αἰσθησὶν τῶν εὐκρινῶν ιδεῶν μᾶλλον ἢ ἡττου
 κατὰ τὴν μεγαλιτέραν ἢ μικροτέρην ἀναφορὰν. Καὶ ἐπειδὴ
 κατ' ἄλλον λόγον, κάδε τι εἶναι δεμένον εἰς τὸ Πᾶν,
 κάδε μέρος ὡντας μία ἀκολουθία τῶν ἄλλων μερῶν, παρο-
 μοίως ἢ παρασατικὴ ιδέα ἔχει μίαν ἀλληλεσχίαν τόσον
 ἀναγκαίαν μετὰ τὴν παράσασιν τῆ Παντός, ὅπῃ δὲν ἡμπο-
 ρεῖ νὰ εἶναι ἀποχωρισμένη. Ἐυτεῦθεν ἀκολουθεῖ ὅπῃ καθὼς
 τὰ πράγματα ὅπῃ συμβαίνον εἰς τὸ Πᾶν διαδέχονται
 ἕνα τὸ ἄλλο κατὰ τινὰς νόμους, παρομοίως εἰς τὴν ψυ-
 χὴν, αἱ ιδέαι γίνονται κατὰ διαδοχὴν εὐκρινεῖς, κατ'
 ἄλλους νόμους οἰκείους εἰς τὴν φύσιν τῆ νοῦς. Οὕτω λοιπὸν
 δὲν εἶναι μήτε ἡ κίνησις, μήτε ἡ εἰς τὸ ὄργανον προσβο-
 λή, ὅπῃ διεγείρει αἰσθήματα ἢ ιδέας εἰς τὴν ψυχὴν. Βλέ-
 πω τὸ φῶς, ἀκέω τὸν ἦχον, εἰς τὴν αὐτὴν στιγμήν αἱ πα-
 ρασατικαὶ ιδέαι τῆ φωτός, τῆ ἦχου διεγείρονται εἰς τὴν
 ψυχὴν· ἐπειδὴ ἡ σύρασὶς τῆς εἶναι τοιαύτη καὶ μία ἀναγ-
 καία ἀρμονία τὸ ἀπαιτεῖ, ἡ ὁποία εἶναι ἀναμεταξὺ εἰς
 ὅλα τὰ μέρη τῆ Παντός, καὶ ἀναμεταξὺ εἰς τὰς ιδέας τῆς
 ψυχῆς μετὰ, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ ἐκεῖ ὅπῃ εἶναι σκοτειναὶ, γί-
 νονται κατὰ διαδοχὴν εὐκρινεῖς. Μία προηγμένη ιδέα
 εἰς τὴν ψυχὴν εἶναι αἰτία μιᾶς ἀκολέθε· μία κίνησις εἰς
 τὸ σῶμα ἀνάλογος μετὰ τὴν πρώτην ιδέαν τῆς ψυχῆς εἶναι

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΕΡΜΙΟΝΑΣ
 ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ ΕΡΕΥΝΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ
 ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΠΙ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΙΠΤΙΟΣ

Ε. Δ. ΤΣΙΣ Κ. Τ. Π
 ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

μείς δὲν τὰ βλέπομεν παρά εἰς αὐτὸν (1). Παρόμοια ὄνειρα θὰ μᾶς μακρύνουν ἀναγκαίως ἀπὸ τὴν ὁδὸν τῶν

αἰτία μᾶς δευτέρας κινήσεως ἀναλόγως μετὰ τὴν δευτέραν ἰδέαν τῆς ψυχῆς.

Οὕτως ἐδόξαζεν ὁ περικλεῆς Λεῖβνίτιος, ὅθεν καὶ ὠνόμασεν αὐτὸ τὸ σύστημα Προδιατεταγμένην ἁρμονίαν. Ὁρα καὶ ἀνωτέρω εἰς τὸ τέλος τῆς Α' Μέρους. Ἐδόξαζε λοιπὸν καὶ αὐτὸς τὰς ἐμφύτας ἰδέας, μετὰ ἑνὸς τρόπου ὅμως διαφορετικόν. Αὐτὸ τὸ εὐφυὲς σύστημα ἀναιρεῖ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ψυχῆς. Οἱ Λεῖβνιτικοὶ διῆχυρίζονται, ὅχι καὶ ἔτι δὲν κάμνουν, παρά να δείχνουν τὴν ἀνακολυβίαντες. Ἡ προδιατεταγμένη ἁρμονία ἐσάθη ἕνα ἐπιχείρημα ἰχυρὸν εἰς τὴν ἐχθρὴν τῆς Βολφίας, ὅπαδὲ τῆς Λεῖβνιτίας, καὶ τόσου ἰχυρὸν ὅπῃ ἔκλεισε τὸ σῶμα τῆς Βολφίας, τὸν ἐξώρισε δηλαδὴ ὁ βασιλεὺς τῆς Περσσίας ὡς διδάσκαλον καὶ πρόμαχον ἐνὸς ἐπικινδύου συστήματος εἰς τὴν στρατιωτικὴν εὐταξίαν.

Αὐτὸ τὸ σύστημα ἑσιφδῶς δὲν διαφέρει ἀπὸ τὴν Εἰμαρμένην τῶν Στωϊκῶν. Ἡ ψυχὴ καὶ τὸ ζῶον ἔλεγε πρὸς τέτοις ὁ Λεῖβνίτιος, ἔχουν τὴν ἰδίαν ἀρχὴν ὅπῃ καὶ ὁ κόσμος. . . . . Αἱ σπερματικαὶ ψυχαὶ τῶν λογικῶν ζῴων περνῶν ἀπὸ τὴν κατάστασιν αἰσθητικῆς ψυχῆς, εἰς τελειότεραν κατάστασιν λογικῆς ψυχῆς. Αἱ ψυχαὶ ἐν γένει εἶναι καθρέπται τῆς Παντός, εἰκόνες παραστατικαὶ τῶν πραγμάτων, ἡ ψυχὴ τῆς ἀνθρώπου εἶναι πρὸς τέτοις μία εἰκὼν τῆς δημιουργῆτος.

(1) Ὁ Καρτεσιανὸς Μαλεμβράγχιος εἰς τὰς χριστιανικὰς καὶ μεταφυσικὰς μελέτας τε διατείνεται να ἀποδείξῃ ὅτι ὁ θεῖος Λόγος εἶναι τὸ καθόλου λογικόν, καὶ ὅτι τὰ δημιουργημένα πνεύματα ὅ, τι βλέπουν, τὸ βλέπουν εἰς αὐτὴν τὴν ἀδημιεργητὸν ὑπόστασιν, πρὸς τέτοις καὶ τὰς

εὑρέσεων, ἔ δὲν θὰ βαδίσωμεν πλέον παρά ἀπὸ λάθος εἰς λάθος. Ἰδὲ μὲ ὄλον τῆτο τὰ συστήματα

ιδέας τῶν σωμάτων εἰς αὐτὴν τὰς βλέπεν. Ὁ Θεὸς ἄρα εἶναι, κατ' αὐτὸν, ὅπῃ κυρίως ἔχει ιδέας, ἔ ἡμεῖς δὲν τὰς ἀποκτῶμεν, παρά μὲ τὸ νὰ τὰς βλέπη ἡ ψυχὴμας εἰς αὐτὸν. Ὁ Θεὸς εἶναι ὅπῃ καθ' αὐτὸ ἐνεργεῖ, ἡμεῖς δὲν εἴμασθε, παρά καιρικὰ αἰτία ἢ ἀφορμικὰ, ὀργανικὰ, ὑποθετικὰ, ἂν γράφω ἐγὼ, ἂν νοῶ, ἐγὼ δὲν εἶμαι, παρά ἡ ἀφορμὴ, τὸ ὄργανον, ἡ νόησις δὲν γίνεται, παρά ὑποθετός ὅτι ἐγὼ εἶμαι. Καθ' αὐτὸ ὁ Θεὸς εἶναι ὅπῃ γράφει, ὅπῃ νοεῖ, ἔ τλ.

Ἡ πλαστικὴ ἢ μορφωτικὴ φύσις εἶναι μία τέχνη προσπεφυκυῖα εἰς τὴν ὕλην πρὸς σχηματισμὸν, (Ἀριστοτέλης). εἶναι μία ὑπόστασις ὁ ὅποια δὲν εἶναι ὕλη μήτε πνεῦμα, ἔ πλάττει, μορφώνει χωρὶς προαίρεσιν, ὁ Κάρτεσιος δὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῆ αὐτὴν τὴν πλαστικὴν φύσιν τῆ Ἀριστοτέλους ὅπῃ ἐνεργεῖ ἐν ἀγνοίᾳ παντάπασιν· ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ δόξα ἔχει κάποια ἀναφορὰν μὲ τὴν δόξαν τῶν Στωϊκῶν ὅπῃ ἠθέλαν τὸν Θεὸν ψυχὴν τῆ κόσμου. Ἐπέσησε λοιπὸν τὸν Θεὸν εἰς τὴν φύσιν ἐμψυχῶντα ἔ διευθύνοντα αὐτὴν διὰ τεθέντων νόμων. Ἡ δόξα τῆ Κάρτεσις ἔβανεν εἰς ἀπορίαν τὸν ὀπαδόν τε Μαλεμβράγχιον, ἔ ἐπανόησε τὸ σύστημα τῶν καιρικῶν αἰτιῶν. Ὁ Κερδεὸρ πάλιν ἔ ἄλλοι δυσαρασμένοι εἰς τὸ σύστημα τῆ Μαλαμβραγχις, ἠθέλησαν νὰ ξαναεἰσάξεν τὰς πλαστικὰς μορφὰς, σύστημα πάντη ἀσύστατον. Ἐπειδὴ ἔ τίς ἡ ποιᾶυτι ἀρχὴ ἡ ἐνῆσα εἰς ὄλα τὰ σώματα, τὴν ὅποιαν θέλασε νὰ εἶναι μήτε ὕλη μήτε πνεῦμα, ἔ μὲ ὄλον τῆτο μία ὑπόστασις πλαστικὴ χωρὶς σκοπόν; Ἰδὲ δράματα μεταφυσικὰ.

Αὐτὴ ἡ δόξα τῆ Ἀριστοτέλους, ὅτι ἡ φύσις ἐνεργ-

ὅπῃ κάμνει ἡ φαντασία, ὅταν μίαν φοράν τὰ δεχσώμεν, δὲν μᾶς εἶναι πλέον δυνατόν νὰ ἔχωμεν μίαν γλῶσσαν καλοφκιασμένην, καὶ εἴμασθε καταδικασμένοι νὰ συλλογίζομάσθε σχεδὸν πάντοτε κακά. ἐπειδὴ συλλογίζομάσθε κακὰ ἐπάνω εἰς τὰς δυνάμεις τῆ νοός μας.

Οἱ ἄνθρωποι καθὼς τὸ ἐσημειώσαμεν ἄνωτέρω, δὲν ᾤδηγῶνταν ἔτις εὐγαίνοντες ἀπὸ τὰ χέρια τῆ δημιουργῆ τῆς φύσεως. Μὲ ὅλον ὅπῃ τότε ἐζητῶσαν χωρὶς νὰ ἠξεύρην ἐκεῖνο ὅπῃ ἐζητῶσαν καλὰ, καὶ εὐρισκαν συχνὰ, χωρὶς νὰ δοκηθῆν ὅτι εἶχαν ζητήση. Ἡ αἰτία εἶναι, ἐπειδὴ αἱ χρεῖται ὅπῃ ὁ δημιουργὸς τῆς φύσεως τῆς εἶχε δώση, καὶ αἱ περισάσεις εἰς τὰς ὁποίας τῆς εἶχε θέση, τῆς ἐβίαζαν νὰ παρατηρῆν καὶ τῆς εἰδοποιῶσαν συχνὰ νὰ μὴν φαντάζωνται. Ἡ ἀνάλυσις ὅπῃ ἔκαμνε τὴν γλῶσσαν, τὴν ἔκαμνε πάντοτε καλὰ ἐπειδὴ ἐπροδιόριζε πάντοτε τὸ σημαίνονμενον τῶν λέξεων, καὶ ἡ γλῶσσα ὅπῃ δὲν ἦταν ἐκτεταμένη, μὰ ὅπῃ ἦταν καλοφκιασμένη, ᾤδηγῶ-

---

γεῖ ἀβελήτως. καὶ τῆ Πλάτωνος ἡ ἐναντία ὅτι ἡ φύσις πάντα ποιεῖ μετὰ λόγῃ, διήγειραν ἀναμεταξὺ εἰς τῆς Ἀριστοτελικῆς, καὶ Πλατωνικῆς τῆ ἰε' αἰῶνος, τὸν Πλήθωνα λέγω, τὸν Γεώργου τὸν Τραπεζέντιον, τὸν Βησαρίωνα, τὸν Γαζῆν Θεόδωρον, τὸν Γενάδιον, μίαν μεγάλην διαφορὰν καὶ λογομαχίαν. Τὸ περὶ νόμων σύγγραμμα τῆ Πλήθωνος ἀφ' ἧ ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῆ Γενάδης πατριαρχεύουτος ἐν Κωνσταντινῆπόλει, καταδικάσθη εἰς τὸ πῦρ. Ἐκαμαν μὲ κὺτὸ ἕνα ἔργου πυρός.

θεν εἰς τὰς ἀναγκαιοτέρας εὐρέσεις. Κακῆ τύχῃ οἱ ἄνθρωποι δὲν ἤξευραν νὰ παρατηρήσῃν πῶς ἐπαίδευονταν. Ἡμπορεῖ νὰ εἰπῆ τινὰς ὅτι δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ κάμνῃ καλὰ τίποτες, εἰμὴ ἐκεῖνο ὅπῃ κάμνῃν χωρὶς νὰ ἤξεύρῃν· ἔοι φιλόσοφοι ὅπῃ ἔπρεπε νὰ ζητῶσι μὲ περισσότερον φῶς, ἐζήτησαν συχνὰ διὰ νὰ μὴν εὕρῃν τίποτες ἢ διὰ νὰ περιπλανηθῶσιν. (Ὁδὸς σπυρδῆς, Τέχνη τῷ 50χ. 2 Μέρους. Κεφ. 5).

